

ΕΙΡΗΝΗ, ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑ (του Γιάννη Ζήση)

Διατυπώνουμε μερικές αδρές -και μόνον- σκέψεις για τα προβλήματα της παιδείας και της σχέσης της με την ειρήνη:

1. Η κεντρική ιδιομορφία της ανθρώπινης εξέλιξης και ιστορίας βρίσκεται στο γεγονός ότι στον άνθρωπο **η συνείδηση, ο υποκειμενικός παράγοντας, γίνεται ρυθμιστής του αντικειμενικού**, πηγή γεγονότων και δράσης. Η παιδεία είναι ακριβώς το μέσο διαμόρφωσης αυτού του υποκειμενικού παράγοντα, της συνείδησης. Από αυτό το γεγονός ξεκινάει και η κυρίαρχη ευθύνη της παιδείας απέναντι στα γεγονότα και τη μορφή του σύγχρονου κόσμου.

2. α. Η παιδεία συνήθως, με μηχανιστική και μεταφυσική αυθεντία, διδάσκει και προπαγανδίζει ή έστω δημιουργεί την έμμεση εντύπωση στους ανθρώπους κατά περίπτωση ότι είναι ουσιαστικά ασήμαντοι μπροστά σε ένα οποιοδήποτε σύστημα, ότι είναι φορείς των σκοπών μιας όποιας εξουσίας, ότι είναι ανάξιοι δικαιωμάτων αν σταθούν αυτοσυνείδητα απέναντι στο όποιο κυρίαρχο ρεύμα, ότι γίνονται άξιοί τους μόνον όταν επιβάλλονται στους άλλους σύμφωνα με το σύνηθες ανταγωνιστικό πρότυπο και πως ορισμένες έννοιες είναι απόλυτες και έσχατες αλήθειες της ιστορίας ενός λαού. Όταν, όμως, τελικά η διαλεκτική χάνεται, για να φανεί ο δογματισμός και η

μισαλλοδοξία -που είναι η Μέδουσα των προκαταλήψεων και της υποκρισίας, τότε είναι φυσικό η ειρήνη να μη βρίσκει τόπο να σταθεί σ' όλη τη Γη, τότε είναι ο Μεγάλος Εξόριστος των λαών και της ιστορίας, παρά το ότι την επικαλούνται τόσο συχνά.

β. Το πρόβλημα, λοιπόν, παγκόσμια είναι να δοθεί στην παιδεία μια νέα διάσταση που να υπηρετήσει την παγκόσμια, εθνική και ανθρώπινη ανάγκη και όχι να υπηρετεί μέσω αλλοτρίωσης των ανθρώπων τα συμφέροντα και τα προνόμια, τον φόβο και την υποταγή, τα οποία δεν εξυπηρετούν κανένα από αυτά τα τρία σημαντικά δρώντα υποκείμενα, **τα άτομα, τα έθνη και την ανθρωπότητα.**

Για να γίνει όμως αυτό, χρειάζεται ένας ριζικός αναπροσανατολισμός που να στηρίζεται στα εξής κύρια σημεία:

1. Η παιδεία να μην είναι ενεργούμενο του συστήματος εξουσίας.
2. Η παιδεία να απελευθερωθεί από τα εμπόδια και να γίνει αποτελεσματικά λειτουργική στις λεπτομέρειες της καθημερινής ζωής.
3. Η παιδεία να γίνει φορέας ενότητας και προσπάθειας στην κατεύθυνση των σωστών ανθρώπινων ατομικών και διεθνών σχέσεων.

Ο αναπροσανατολισμός αυτός είναι αναγκαίος για την ίδια την αποδέσμευση της παιδείας από ό,τι σήμερα είναι εμπόδιο για την πραγμάτωση μιας αλλαγής που να είναι αντάξια της έννοιας της ειρήνης.

Η παιδεία πρέπει να γίνει αντιληπτή με την ευρύτερη έννοια, σαν η αυτοσυσχέτιση της ανθρώπινης συνείδησης και σαν φορέας εξέλιξής της και ο βασικός της σκοπός δεν πρέπει να είναι η οικονομική ένταξη του ανθρώπου στο κοινωνικό σύνολο – πράγμα που αποτελεί στρέβλωση της έννοιας της παιδείας.

Έτσι η παιδεία, στον βαθμό που η επίτευξη της Ειρήνης είναι ασυμβίβαστη με το ανταγωνιστικό σύστημα αγοράς και ενσωμάτωσης-αλλοτρίωσης, πρέπει να έχει θεραπευτική κατεύθυνση σχετικά με τα ανταγωνιστικά κίνητρα και πρότυπα. Όμως μέχρι

σήμερα η παιδεία επιχειρούσε κυρίως να χειραγωγήσει τον άνθρωπο και να ακινητοποιήσει το ανθρώπινο γίγνεσθαι, χωρίς να εισάγει το αληθινά νέο πνευματικά. Οι νέες γνώσεις ακολουθούν την τεχνολογική και οικονομική ανάπτυξη και μόνον. Αυτό είναι μια μεγάλη αποτυχία του εκπαιδευτικού εγχειρήματος, γιατί αυτά τα ανταγωνιστικά πρότυπα δεν μπορούν να οδηγήσουν σε αληθινή ειρήνη, αλλά επιπλέον σε μήκος χρόνου είναι φανερό ότι δεν οδηγούν (και όντως δεν οδήγησαν) ούτε στην ψεύτικη και επιφανειακή ειρήνη.

Η παιδεία, αντί να γίνει ο Προμηθέας του νέου ανθρώπου, έγινε τελικά ο δεσμώτης του.

γ. Σήμερα το περιεχόμενο της παιδείας και ο θεσμός οργάνωσης του εκπαιδευτικού συστήματος είναι κληρονομημένα από το παρελθόν και συντείνουν στη διαιώνιση αυτού του παρελθόντος. Ακόμη και οι αντιθέσεις με το παρελθόν αποτελούν ακέραιο μέρος του, γιατί διαφεύγει η ουσία του νέου. Όμως η πληροφόρηση πρέπει να κινηθεί σε νέους ορίζοντες με νέες βλέψεις. Επιπλέον, ο τομέας της παιδείας – πράγμα που είναι, βέβαια, αναπόφευκτο – είναι και πεδίο συγκρούσεων διαφόρων ιδεολογικών κατευθύνσεων, που όμως τελικά δεν φαίνεται να κινούνται τόσο προς την κατεύθυνση της κοινής ωφέλειας όσο στην επιβεβαίωση των πεποιθήσεων.

δ. Πρέπει, παράλληλα, να γίνει κατανοητό ότι η παιδεία δίνεται εμμέσως και μέσα από κάθε μορφή κοινωνικής επαφής, όπως από τα ΜΜΕ, τον κινηματογράφο, την οικογένεια, την παρέα. Γι' αυτόν τον λόγο πρέπει όλοι να αισθάνονται υπεύθυνοι για τα πρότυπα που επηρεάζουν τους ανθρώπους, γιατί είναι οι ίδιοι που αποφασίζουν να τα ενισχύσουν ή να τα απορρίψουν, γίνονται φορείς αυτών των προτύπων. Η παθητικότητα που αποδέχεται κάθε εντύπωση και προβαλλόμενο πρότυπο δεν μπορεί να αποτελέσει δικαιολογία για κανέναν. Η αυτοσυνείδηση και η αυτοβουλία του ανθρώπου υπάρχουν, για να επιβεβαιώσουν τον σκοπό τους και όχι για να ενισχύσουν την παθητικότητα. Αυτό είναι ίσως το κεντρικό σημείο της ανθρώπινης συνείδησης που χρειάζεται αλλαγή και χωρίς το οποίο η ειρήνη θα παραμείνει όχι μόνον

ανέφικτη αλλά και ανερμήνευτη. Και έχει παραμείνει όντως ανερμήνευτη στην πράξη, γιατί ο άνθρωπος προφανώς την κατανοεί ως περίοδο ανευθυνότητας και ψυχολογικής άνεσης, η οποία με απόλυτη ακρίβεια οδηγεί στους επόμενους πολέμους. Αυτό καταδεικνύει την έλλειψη κατανόησής της και γι' αυτό χρειάζεται μια σε βάθος προσήλωση στη διευκρίνιση εννοιών και κινήτρων.

Γιάννης Ζήσης, συγγραφέας

φωτό: wikipaintings

Ημερομηνία δημοσίευσης κειμένου: 20 Φεβρουαρίου 2014

[Μπορείτε εδώ να δείτε τα άρθρα που δημοσιεύουμε σχετικά με το θέμα της Ειρήνης.](#)